

Шевчук О.Ю., доцент кафедри спеціальної
техніки та оперативно-розшукового
документування ННПФПСКМ
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЯК ФОРМА ОРД

Основним напрямком у діяльності суспільства на всіх етапах його історичного розвитку в боротьбі зі злочинністю є профілактика злочинів. Ця проблема вже багато років привертає увагу як урядів держав, так і громадськості. Високий рівень злочинності робить проблему профілактики злочинності та актуальною в усьому суспільстві.

Профілактика злочинності становить багаторівневу систему цілеспрямованих державних і громадських заходів щодо виявлення, усунення, ослаблення та нейтралізації причин і умов злочинності, окремих видів і конкретних злочинів, а також утримання від переходу чи повернення на злочинний шлях осіб, умови життя та поведінка яких вказують на таку можливість [1, с.51].

Профілактика злочинності повинна відповідати принципам законності, демократизму, гуманізму, справедливості та науковості [1, с.52].

Профілактика злочинів може ефективно здійснюватися лише у тому випадку, коли є наявними: мета діяльності стосовно всіх елементів і на всіх рівнях; кадри, які повинні реалізовувати цю мету; порядок проведення діяльності, її правова і методична регламентація; матеріальні ресурси, необхідні для проведення профілактичної діяльності [2, с. 111].

Відповідно до чинного законодавства України, а також до міжнародних угод про права людини, профілактика злочинів є одним із пріоритетних напрямів державної діяльності, головним завданням усіх органів державної влади, правоохоронних органів, серед яких особливе місце посідають ОВС. Стан профілактики злочинів нині потребує поліпшення, використання нових форм і методів цієї роботи. Викриття злочинів має загальне превентивне значення, але конкретна профілактика в процесі викриття злочину майже не здійснюється, при цьому можуть бути виявлені причини і умови, які сприяють вчиненню правопорушення, однак здійснення заходів щодо їх усунення виходить за межі викриття злочину.

Оперативно-розшукова профілактика - це спеціалізована складова частина оперативної роботи ОВС, яку виконують оперативні працівники з використанням негласних сил, засобів та методів для виявлення причин злочинів та умов, що сприяють їх вчиненню, осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, та застосування до них профілактичного впливу, попередження задуманих та підготовлюваних злочинів [3, с. 111].

Питанням оперативно-розшукової профілактики займалися і продовжують займатися ряд науковців, серед них можна виділити І.П. Козаченка, В.О. Глушкова, О.М. Джужу, Я.Ю. Кондратьєва, С.С. Овчинського та інших, але багато питань не є вирішеними і до сьогодні.

Для здійснення оперативної-розшукової профілактики злочинів оперативні працівники повинні знати і чітко виконувати вимоги законів і підзаконних нормативних актів, які дають змогу уникнути як порушень законності і прав об'єктів профілактики, так і невиконання оперативними працівниками визначених відомчими нормативними актами їхніх дій.

Оперативно-розшукова профілактика існує у двох формах: загальна та індивідуальна [4, с.339]. Об'єктом індивідуальної

профілактики є конкретна особа, а загальної - все суспільство. Оперативно-розшукова профілактика, виступаючи як самостійний напрям ОРД, є специфічною підсистемою профілактики злочинності як на загальному, так і на індивідуальному рівнях.

На загальному рівні оперативно-розшукова профілактика і спрямована на обмеження дії негативних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізацію) детермінантів злочинних проявів; ліквідацію криміногенних факторів у мікросередовищі особи, які формують її антигромадську позицію і мотивацію злочинної поведінки [5, с.22].

Отже, оперативно-розшукова профілактика як форма ОРД здійснюється у трьох напрямках, а саме: виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів (загальна профілактика); виявлення осіб, від яких слід очікувати вчинення злочину, та здійснення щодо них профілактичних заходів (індивідуальна профілактика); запобігання злочинам [6, с.32].

Таким чином, оперативно-розшукову профілактику слід розглядати як специфічну діяльність оперативних підрозділів ОВС, врегульовану нормативно-правовими актами, щодо проведення систематичного контролю за оперативною ситуацією для усунення причин, що сприяють їх вчиненню, запобігання виникнення умов та виявлення осіб, від яких слід очікувати вчинення правопорушень та здійснення на них профілактичного впливу для недопущення вчинення задуманих злочинів чи тих, що готуються.

Список використаних джерел

1. Кримінологія : Навч. посіб. / [О. М. Джужа, В.В. Василевич, Ю.Ф. Іванов, П.М. Опанасенко, В.Г. Пшеничний, В.Г. Сюрачик] ; за заг. ред. проф. О. М. Джужи . - К. : Прецедент, 2006. - 198 с.

2. Кримінологія : Підручник для студентів вищих навч. закладів / [О. М. Джужа, Я.Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Джужи . - К. : Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.

3. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. / [Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін.] ; за ред. проф. О. М. Джужи . - К. : Правова єдність, 2009. - 44 с.

4.Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. - М., 1980. - С. 339-156.

5.Оперативно-розшукова діяльність та негласні (слідчі) розшукові дії у схемах [Текст] : посіб. / [Никифорчук Д.Й., Зима Л.М., Тарасенко О.С. та ін.]; за заг. ред.. В. В. Коваленка. - К.: Нац. Акад. внутр. справ, 2012. - 156.